

TEKNOLOGISK
INSTITUT

VE ved energirenovering

Ivan Katic, Energi & Klima   ik@teknologisk.dk
Teknologisk Institut
17. December 2015

Indhold

- VE i bygninger generelt
- State of the art for de tre teknologier
- Rammebetingelser for private VE anlæg
- Dimensionering og valg af anlægstype
- Fremtidig udvikling

Indhold

- VE i bygninger generelt
- State of the art for de tre teknologier
- Rammebetingelser for private VE anlæg
- Dimensionering og valg af anlægstype
- Fremtidig udvikling

Bygningers energibehov

Rumvarmebehovet
falder pr arealenhed

Stigende eller uændret
varmtvandsbehov pr
beboer

Mere el pr beboer til
bygningautomatik,
ventilation, varmepumper...

2020 kravene

TEKNOLOGISK
INSTITUT

Ingeniøren
Nyheder | Blogs | Debat | Jobfinder | Avisen | Kursusguide | Events | Kulturarven | Insights
TENDENS SMART CITIES | SELVLERENDE ROBOTTER | PERSONLIG MEDICIN | FOKUS DANMARKS RAKETBYGGERE | FORSVARETS PMV-INDKØB | VW-SAGEN | ASTRO-ANDREAS

Nye krav til lavenergihuse giver dyre og dårlige løsninger

Energikravene til nye huse bliver så skræppe, at der skal solceller på taget for at opfylde dem. Det er dyrt for både husejere og samfund, mener byggefolk og energieksperte.

Af Sanne Wittrup 11. dec 2015 kl. 05:00

Tæthed ved trykprøvning:
1,5 liter/sek. pr m2.

Solceller:
0,9 kWp, 6 m2.

Ydervæg:
190 mm

Ventilation:
Balanceret mekanisk ventilation med varmegenvinding.

Loft: **460 mm**

Isolering, fals:
60 mm

Terrændæk: **400 mm**

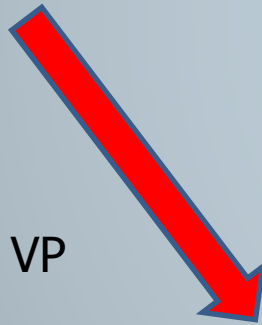
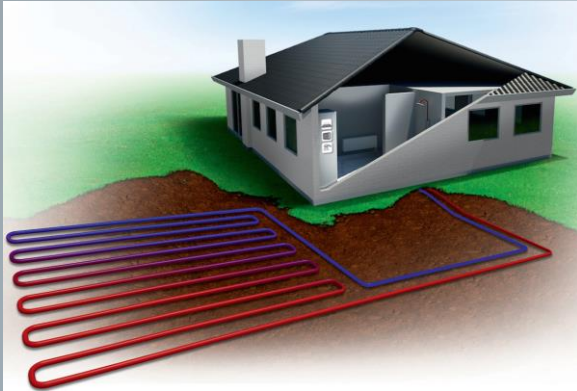
20,0 kWh pr.m2/år

VE høst pr m² pr år

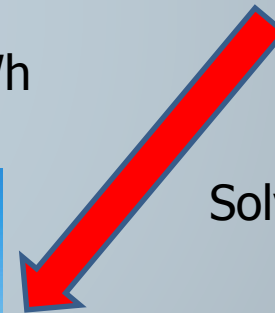
TEKNOLOGISK
INSTITUT

Varme fra VP
100 kWh

Solel 150 kWh

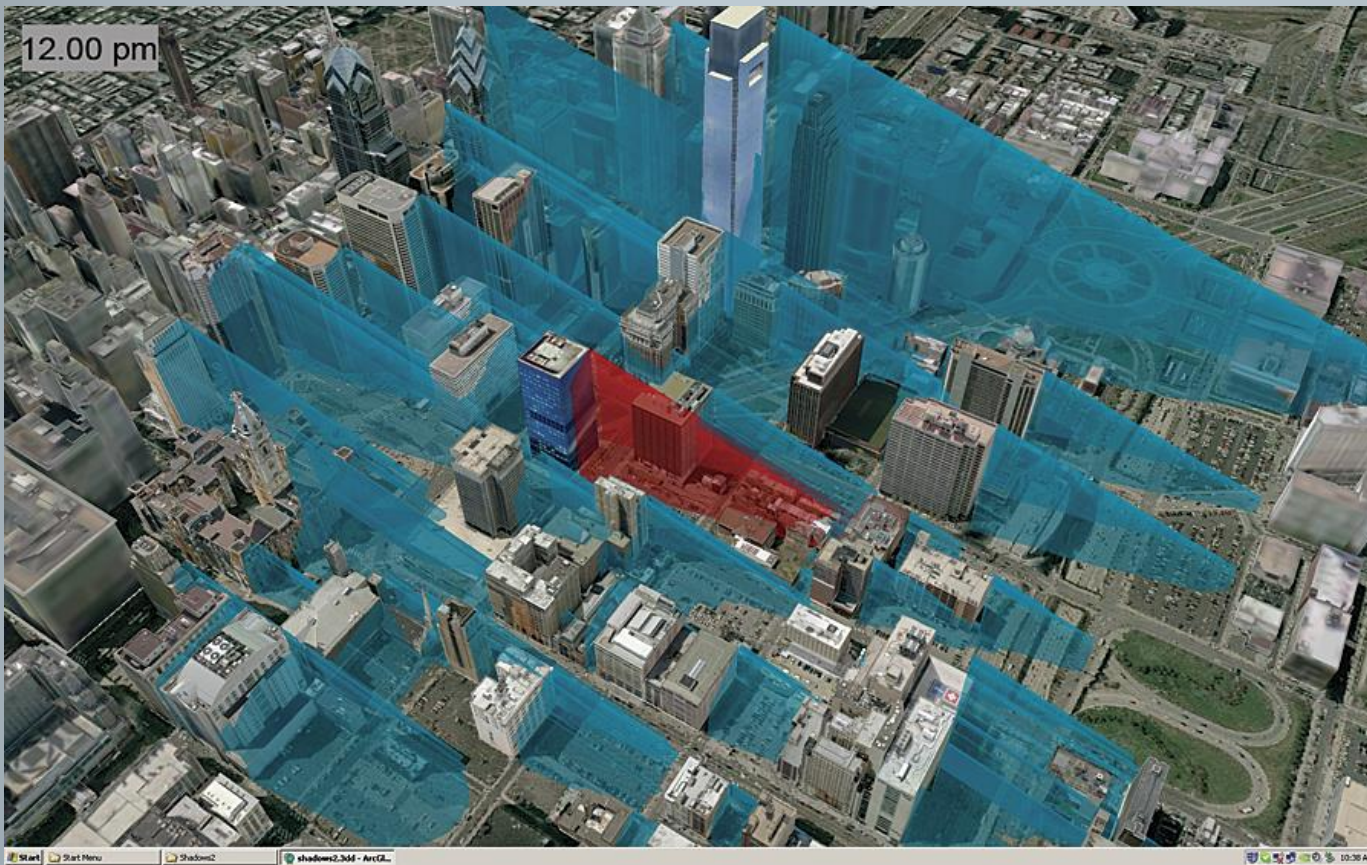
Solvarme 500 kWh

Adgang til solen?

TEKNOLOGISK
INSTITUT

- Ved nye bebyggelser eller større ombygninger bør der tages hensyn til fremtidig solenergiudnyttelse
- Sørg som minimum for at der ikke er skygge fra 9-16 i sommerhalvåret
- Har også betydning for indeklima og komfort

Central eller decentral VE?

TEKNOLOGISK
INSTITUT

- Central:
  - Fjernvarmenet til langt de fleste huse
  - Elforsyning med stadig mere VE
  - Store anlæg billigere
  - Afgiftsstrukturer er en hurdle for VE elvarme
  - Flaskehalse i nettene
- Decentral:
  - Privatøkonomiske gevinster ved egenproduktion
  - Energiramme
  - Mindre afhængighed af den kollektive forsyning
  - Undergravende virksomhed?(F+F)

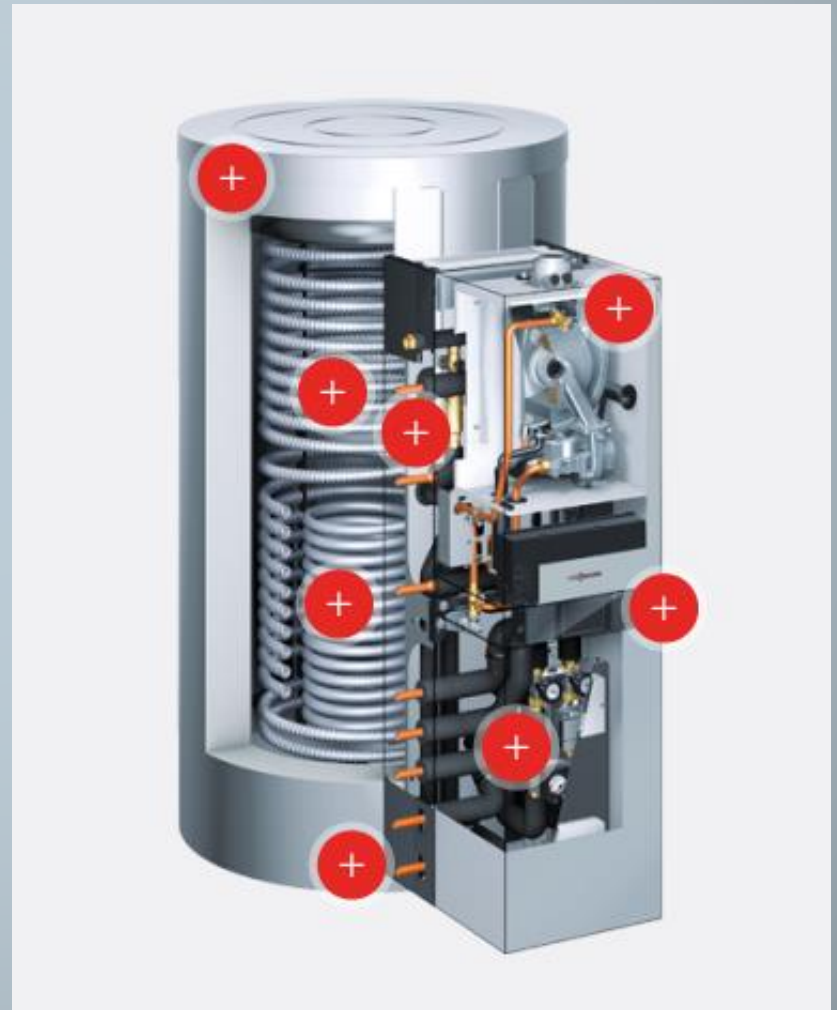
Indhold

- VE i bygninger generelt
- **State of the art for de tre teknologier**
- Rammebetingelser for private VE anlæg
- Dimensionering og valg af anlægstype
- Fremtidig udvikling

Solvarme

- Store solfangere udviklet til fjernvarme m.v.
- Billige rørsolfangere
- Effektive beholdere og vekslerstationer til varmt brugsvand
- Avancerede styringer for bedre samspil med varmeanlæg
- Færdigisolerede komponenter

Solvarme til boliger

	Princip	OBS	Dækning af årsforbrug
Anlæg til varmt brugsvand	Solvarme tilføres varmtvandsbeholder		BV 60%
Anlæg til rumvarme (luft)	Forvarmer udeluft før indblæsning	Mest kendt fra sommerhuse	RV 5%
Anlæg til varmt brugsvand og rumvarme	Solvarme tilføres VVB og varmekreds	Kræver et egnet (lavtemperatur) varmeanlæg	BV+RV 30-40%

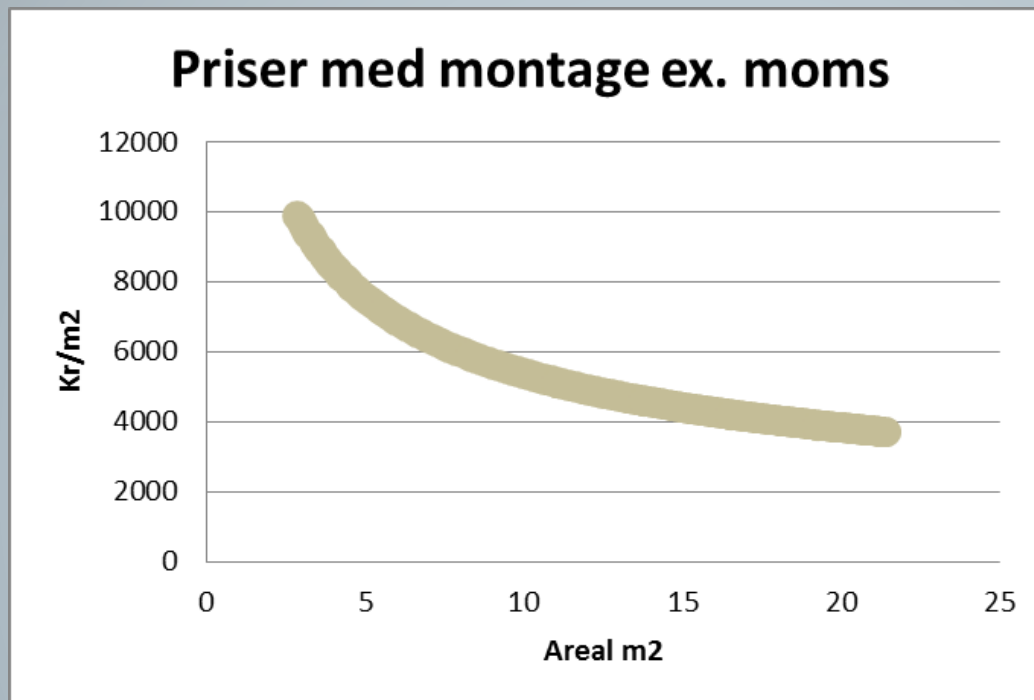
Udfordringer for solvarmen

- Små anlæg er dyre pr m²
- Den kan aldrig stå alene, der skal derfor også investeres i kedel eller varmepumpe (af samme størrelse som uden solvarme)
- Besparelsen afhænger stærkt af forbrugsmønsteret og er derfor ikke garanteret
- Anlæg med stor dækningsgrad kræver plads til en stor akkumuleringstank
- MEN Passer godt til fremtidens bolig med minimalt rumvarmebehov og større varmtvandsbehov

Pris og ydelse

TEKNOLOGISK
INSTITUT

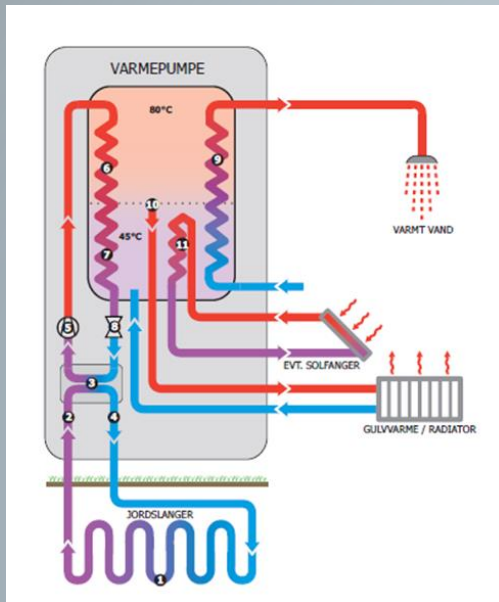

- Typisk ydelse 4-500 kWh pr m² pr år ved rigtig dimensionering
- Beholder skal ofte skiftes alligevel, dette reducerer solvarmeprisen i et lille anlæg med ca. 8000 kr
- Langt bedre økonomi i store anlæg end små
- Typisk varmepris < 0,5 kr/kWh for centrale anlæg

Varmepumper

TEKNOLOGISK
INSTITUT

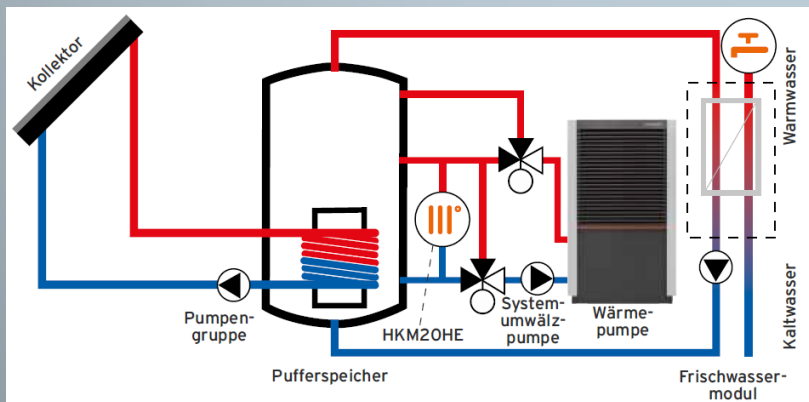
Jord-vand

Luft-vand

Luft-luft

Kombination med solvarme?

Generelle udfordringer:

- Mangelfuld dimensionering
- Ingen indregulering
- Varmetab fra udedel
- Uegnet varmeanlæg
- Dyr installation ved jordvarme

Varmepumpetyper

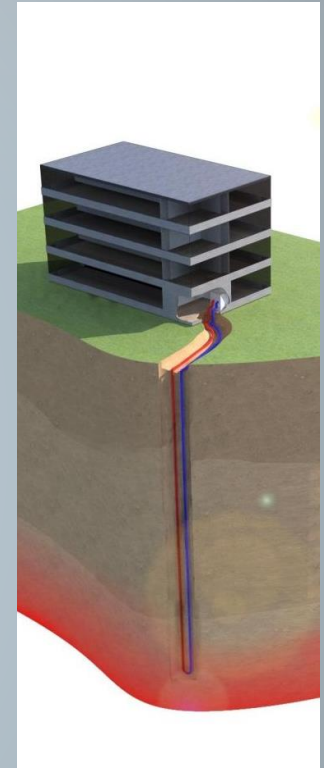
	Princip	OBS	Dækning af årsforbrug
Boligventilations-varmepumpe	Udnytter varme fra afkastluft til varmt brugsvand og luft forvarme	Kan give forøget ventilations-elforbrug og -varmetab	BV 100% RV 50%
Luft-luft varmepumpe	Udnytter udeluft til at opvarme rumluft	Luftvarme må ikke udgøre eneste varmekilde (BR2010)	RV 80%
Luft-vand	Udnytter udeluft til vandbåren varme	Kræver et egnet (lavtemperatur) varmeanlæg	BV+RV 100% (el backup)
Væske-vand	Udnytter jordvarme til vandbåren varme. Vandrette eller lodrette sonder	Kræver et egnet (lavtemperatur) varmeanlæg	BV+RV 100% (el backup)

State of the art Varmepumper

TEKNOLOGISK
INSTITUT

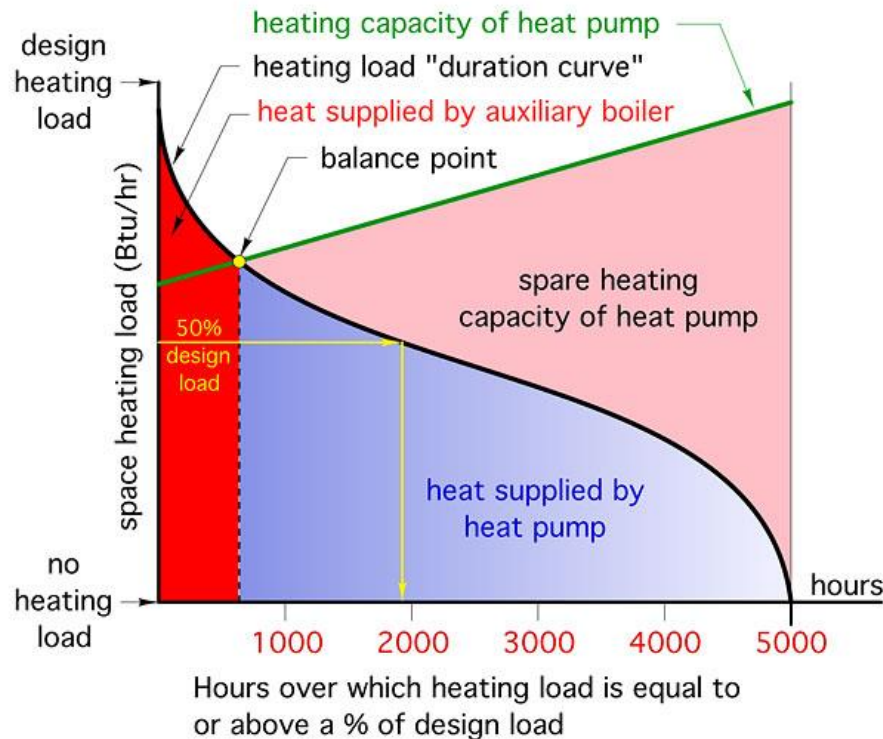
- Variabelt omdrejningstal
- Fokus på mindre støj
- Samspil med Smart Grid (på papiret!)
- Flere luft-vand varmepumper da de er billigere i installation
- Flere med lodrette boreriger da det ikke kræver så meget plads
- Boligventilationsvarmepumper til varmt brugsvand og opvarmning af ventilationsluft
- Gas-hybrid varmepumper

Varighedskurver og spidslast

TEKNOLOGISK
INSTITUT

- Elpatron er den mest anvendte løsning til at klare forsyningen når det er koldere end -7 grC udenfor
- Gas kan være et alternativ ved kapacitetsproblemer

State of the art Solceller

- Moduler med over 20% effektivitet
- Invertere med over 98% effektivitet
- Produktion op mod 1000 kWh/kWp
- Mange nye montagesystemer og nu i farver!
- Kvadratmeterpris på niveau med high-end byggematerialer

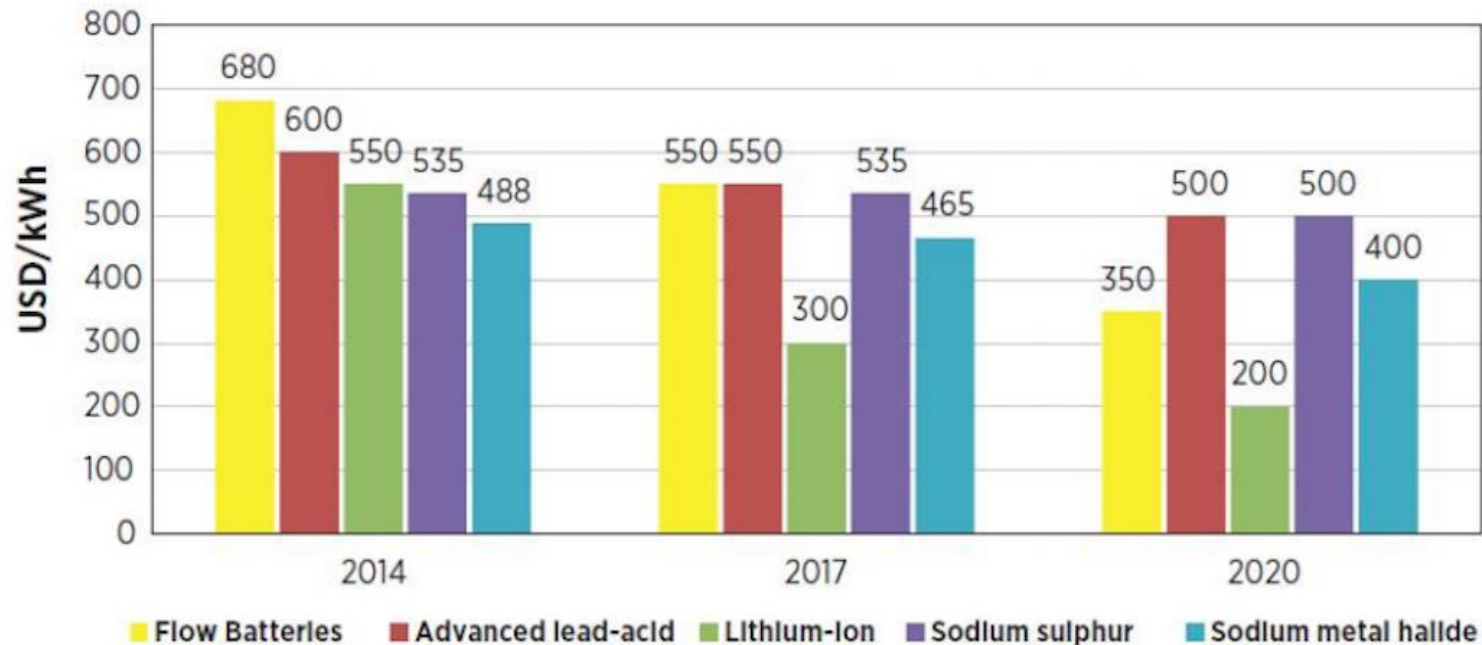

Solcelleanlæg

	Princip	OBS	Dækning af årsforbrug
Nettilsluttet standard	Direkte brug af solcellestrøm indenfor hver time	Salg af overskud til nettet	100% 30% egetf.
Nettilsluttet med batteri	Direkte brug af solcellestrøm ca. indenfor hvert døgn	Salg af overskud til nettet	100% 70% egetf.
Ikke nettilsluttet til f.eks. varme	Elvarmepatron tilsluttet solceller	Kræver særlig styring. Ikke udnyttet energi er spildt.	60% BV

Batterilager?

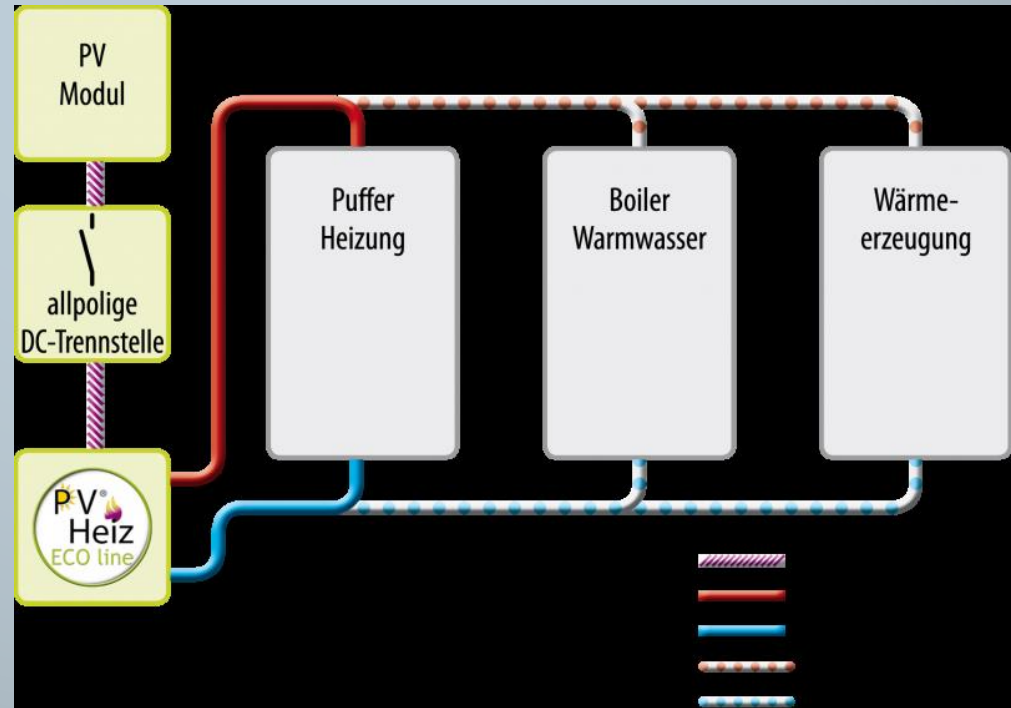
- Tæt på rentabilitet (Nye PV anlæg – faldende afregning)
- Allerede en del udbydere
- Vær opmærksom på sikkerhed!

Direkte elvarme?

- PV kan nu konkurrere med solvarme ved små anlæg
- Effektiviteten afhænger ikke af vandtemperaturen
- Ingen frost eller kogning
- Ingen ekstrabetaling for netadgang
- Elpatron indsættes i varmeanlæg eller varmtvandsbeholder

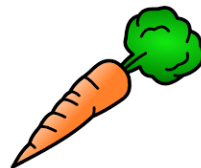
Indhold

- VE i bygninger generelt
- State of the art for de tre teknologier
- **Rammebetingelser for private VE anlæg**
- Dimensionering og valg af anlægstype
- Fremtidig udvikling

Pisk, gulerod og hakkejern

TEKNOLOGISK
INSTITUT

Kommentar

Solvarme	Generelle energirammekrav BR krav om solvarme i større bygninger	OK privatøkonomi ved store anlæg. Robust varmepris	Lokale bestemmelser, f.eks. forbud mod reflekterende tagmateriale	Elvarme fra PV er billigere ved helt små anlæg
Varmepumper	Generelle energirammekrav	Nedsat elafgift til varmeformål	Tilslutningspligt til fjernvarme Lokale krav (støj) Modstand mod lodrette borer	Økonomi meget afhængig af fremtidens elpriser Fordelen falder ved meget små forbrug
Solceller	Generelle energirammekrav	OK privatøkonomi ved højt elforbrug i dagtimerne Ret til egenproduktion af el Robust elpris	Lokale bestemmelser, f.eks. forbud mod reflekterende tagmateriale Komplicerede rammebetingelser, især ved fælles anlæg Ekstra nettarif	Teknisk uafhængig af bygningens forbrug (men ikke økonomisk)

Hvad siger BR 2010?

"I nybyggeri og i eksisterende bygninger, hvor der foretages ombygninger eller forandringer, der er væsentlige, skal der være en andel af vedvarende energi i den samlede energiforsyning til bygningen, hvis dette er rentabelt, jf. kap. 7.4."

- Rentabilitet: $\text{Levetid} \times \text{besparelse 1. år} / \text{Investering} > 1,33$
- Levetid 20 år for VE installationer

Hvad siger BR 2010?

- Fælles VE anlæg

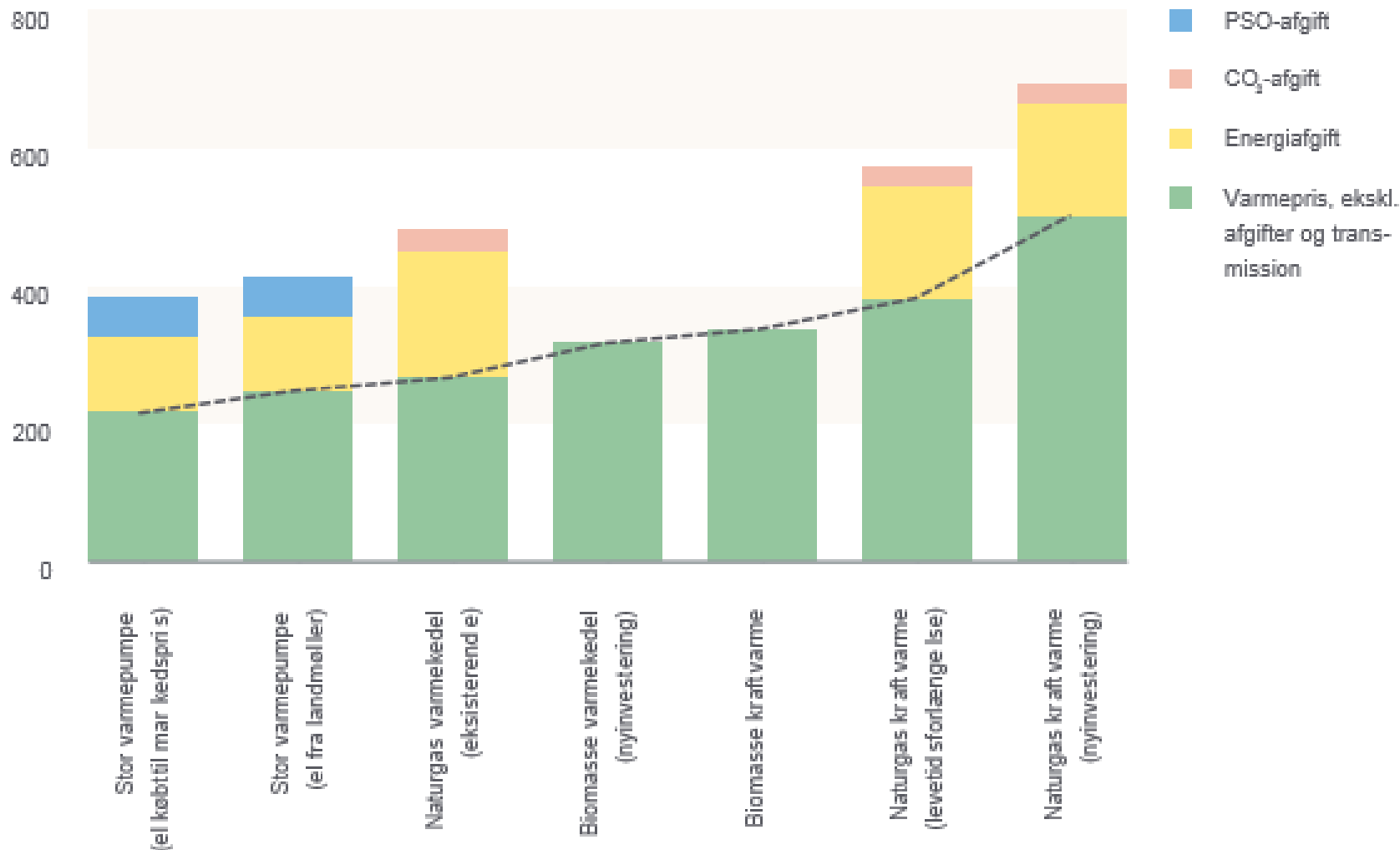
- Tæller kun med i energirammen på nye bygninger!*)
- Ejere skal bidrage økonomisk
- Solvarme kan kun indregnes udenfor fjernvarmeområder

- Individuelle VE anlæg

- På eller i forbindelse med bygningen
- PV el til bygningsdrift og andet elforbrug (?) på månedsbasis
- Solvarme til bygningsdrift på månedsbasis
- Energi til bygningsdrift må ikke være negativt på årsbasis

*)VE anlæg skal placeres i nærheden af bebyggelsen. I nærheden er i denne sammenhæng i kommunen eller for en yderligt beliggende bygning også en beliggenhed i umiddelbar nærhed af bygningen selvom denne placering er i nabokommunen

Kr./MWh

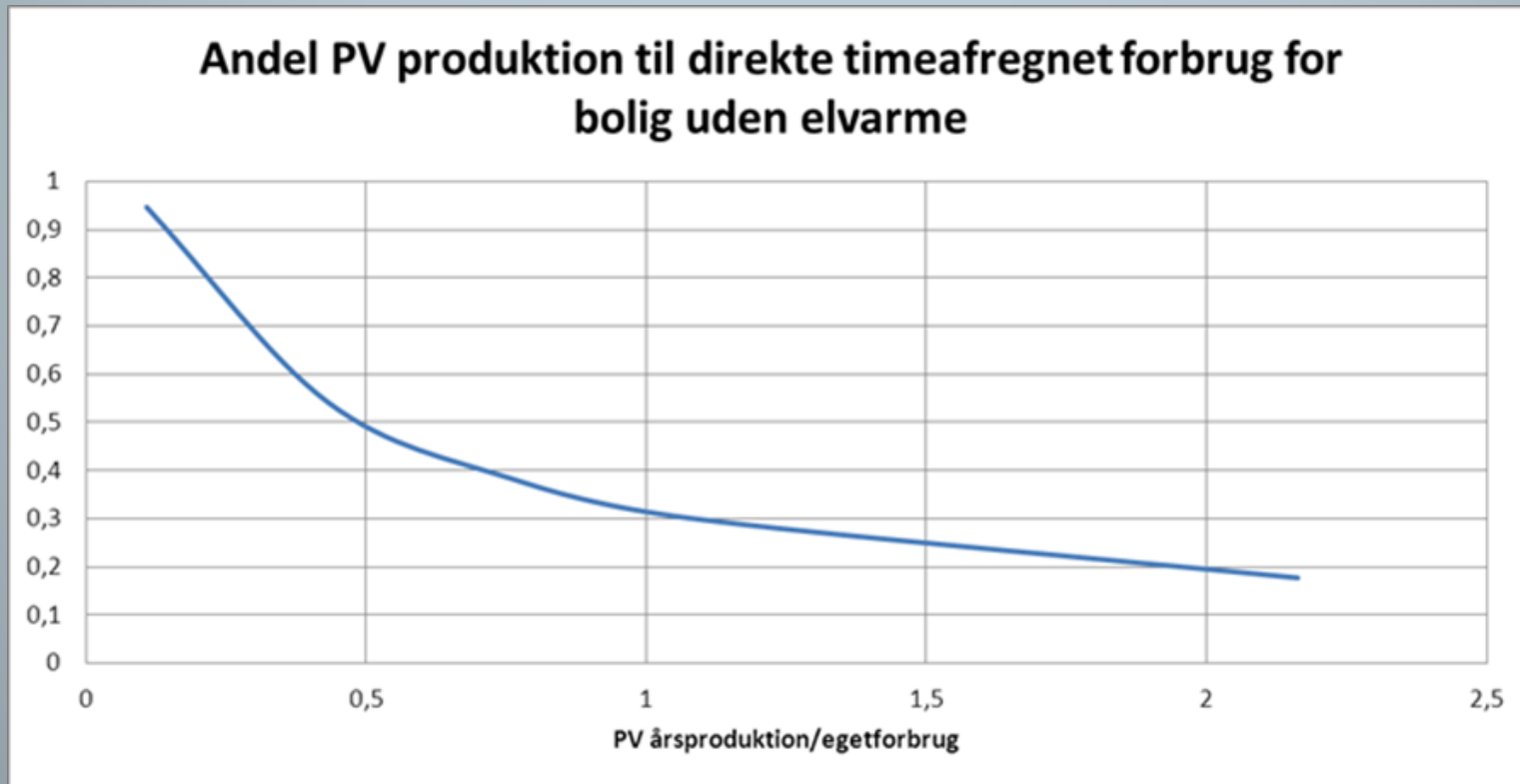

Klimarådets nye rapport: Energifgifter står i vejen for elektrificering

"Uden elektrificering får samfundet ikke tilstrækkelig værdi af den vedvarende elproduktion. Energifgifterne står i vejen for at få gang i den elektrificering, der er samfundsøkonomisk fornuftig. Der betales således over tre gange så meget i energifgift på el som på øvrige brændsler."

Særlige udfordringer

- Det direkte forbrugte sol-el er vanskeligt at beregne i praksis
- De færreste er hjemme om dagen når solen skinner
- Forskellige afregningsformer giver forvirring
- Fælles solcelleanlæg må som regel ikke videredistribuere el til de enkelte brugere

Indhold

- VE i bygninger generelt
- State of the art for de tre teknologier
- Rammebetingelser for private VE anlæg
- Dimensionering og valg af anlægstype
- Fremtidig udvikling

Husk der er to regnskaber

- Energiramme.
Skematisk
dimensionering
  - Er VE den billigste måde at opfylde energirammen på?
  - Hvilket energimærke kan man i givet fald opnå?
  - BR2015: VE kan nettoberegnes på månedsbasis, dog med et maksimalt bidrag på 25 kWh/m² pr år
- Privatøkonomi.
Dimensionering
tilpasset bruger.
  - Hvilke tariffer gælder for køb/salg?
  - Hvilken prisudvikling er sandsynlig i anlæggets levetid?
  - Vil forbruget ændre sig over tid?
  - Er det måske bedre at købe en andel i et centralt VE anlæg?

VE ved renovering

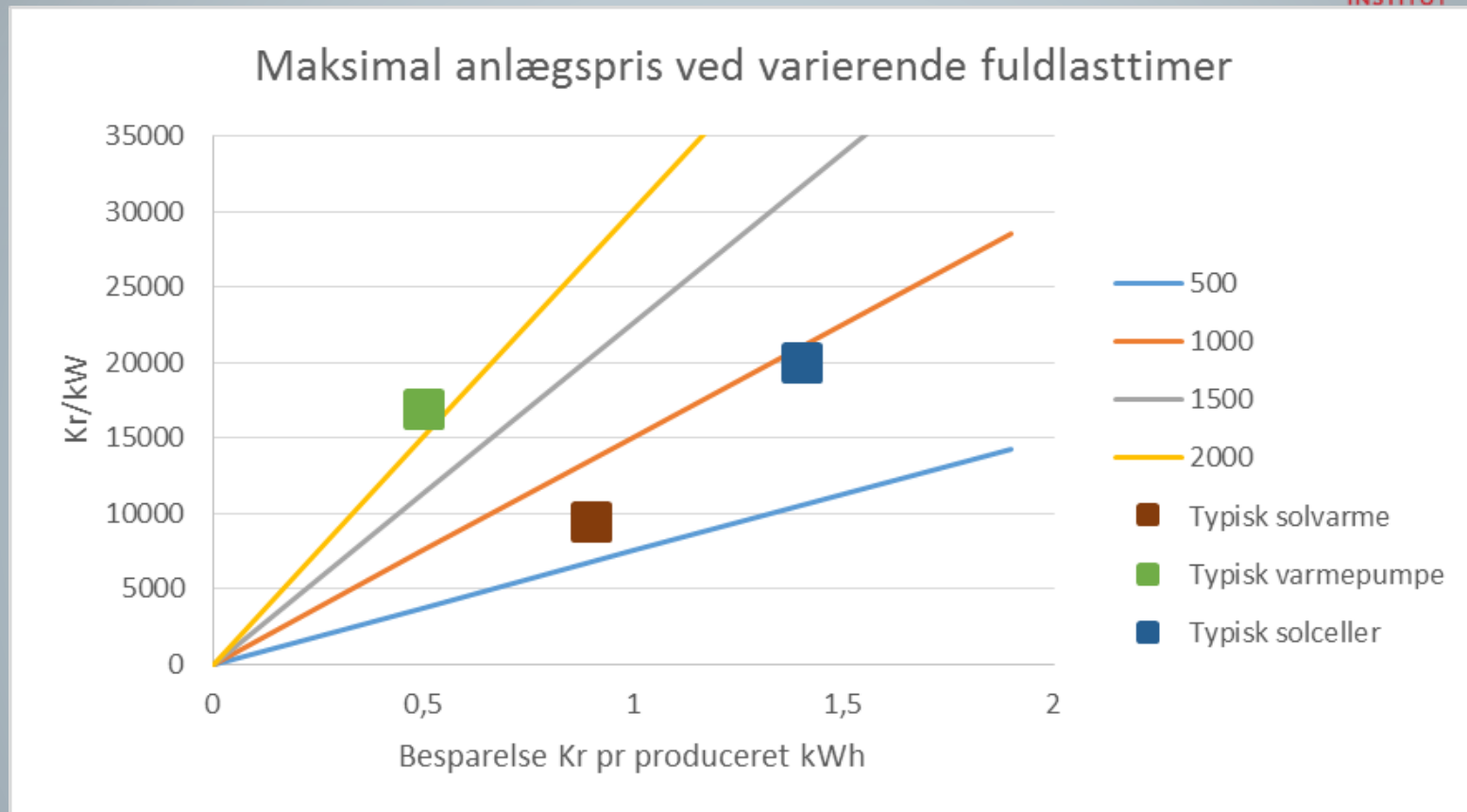
	Eksisterende forsyning		
	Elvarme	Olie/Gaskedel	Fjernvarme
Solvarme	X (brugsvand)	X (BV+rumvarme supplement)	
Solceller	X	X	X
Varmepumpe	X (BV eller luft-luft supplement)	X (skift eller supplement)	

Udskiftning af tag: Tænk solceller/solfangere

Udskiftning af beholder eller kedel: Tænk VP og solvarme

Udskiftning af radiatorer: Tænk lavtemperaturdrift

Økonomivurdering (levetid 20 år)

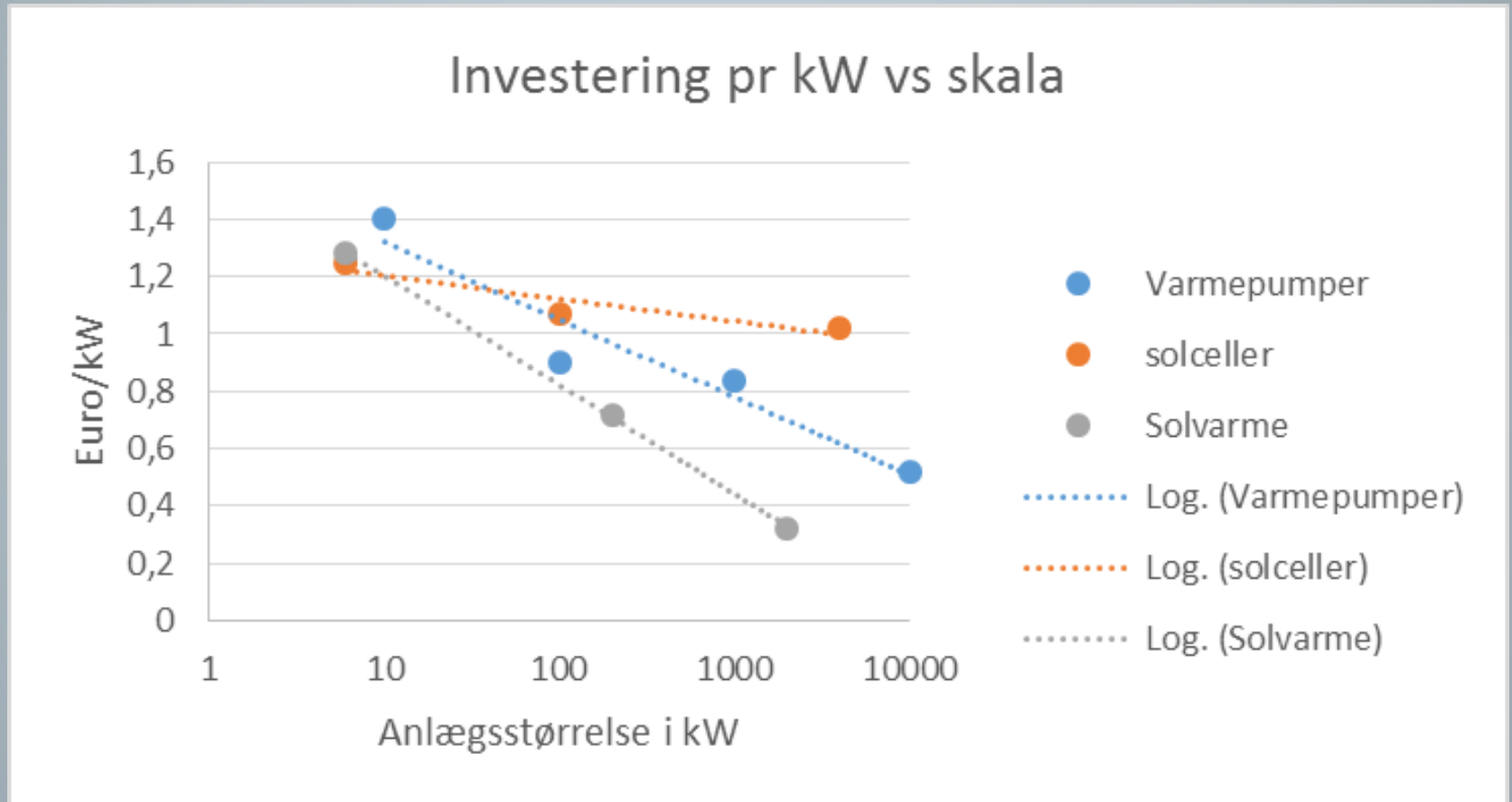
Diagrammet illustrerer den maksimale anlægspris for at investeringen netop er rentabel i henhold til BR10 metoden:

Levetid x besparelse 1. år / Investering > 1,33

Besparselsen pr produceret kWh er fratrukket udgifter til drift og vedligehold.

Værdien afhænger af den energiform som erstattes!

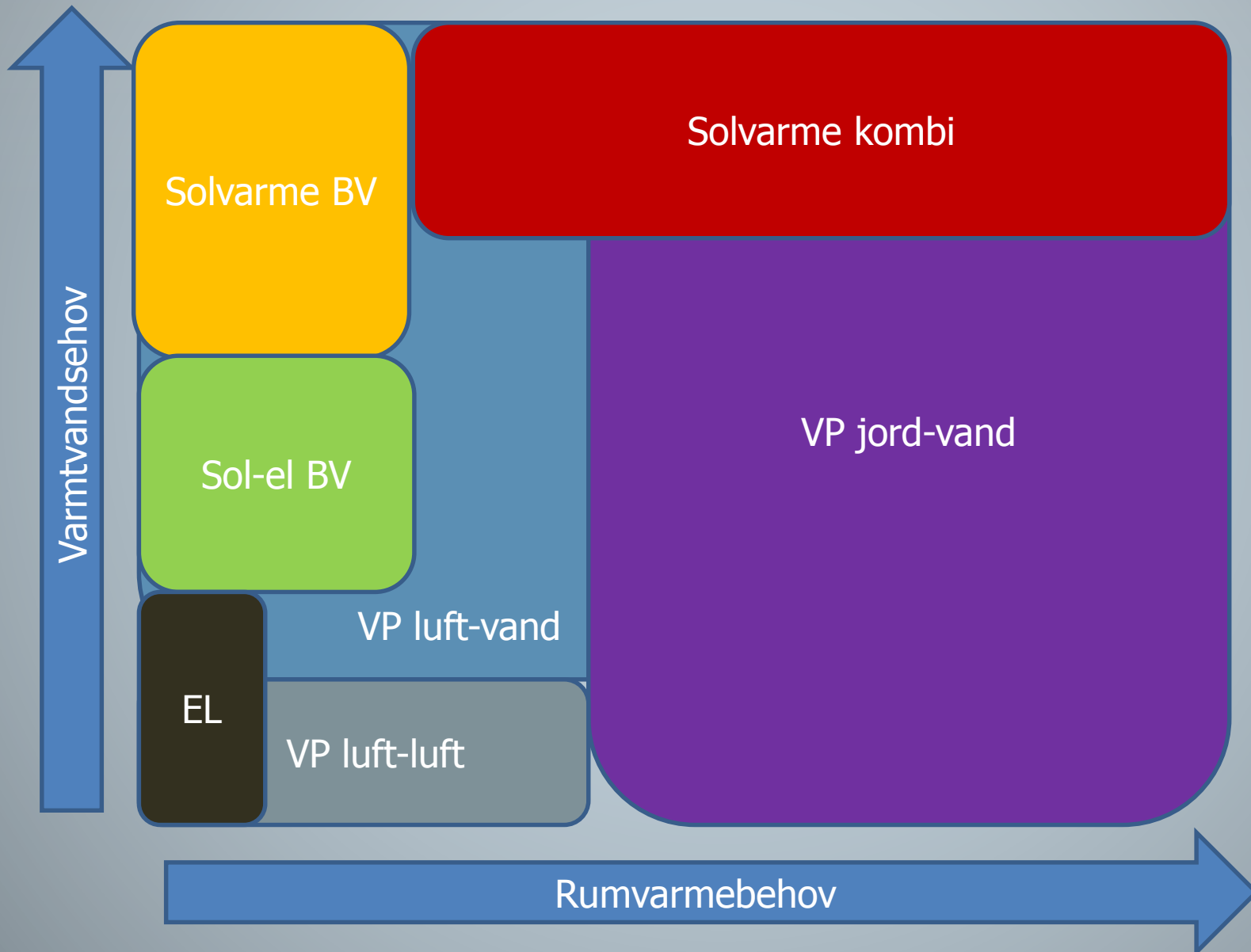
Økonomi og skala

Data fra Energistyrelsens Teknologikatalog

Vejledende teknologivalg (varme)

Indhold

- VE i bygninger generelt
- State of the art for de tre teknologier
- Rammebetingelser for private VE anlæg
- Dimensionering og valg af anlægstype
- **Fremtidig udvikling**

Udvikling frem mod 2050

TEKNOLOGISK
INSTITUT

- Små solvarmeanlæg vil forsvinde til fordel for solceller til varmeproduktion.
- Store solvarmeanlæg vil fortsætte med at blive udbredt og vil blive lidt billigere
- Nettilsluttede solcelleanlæg til bygninger vil blive en integreret del af klimaskærmen på nye huse og ved tagrenovering. Anlæg med batterier vil falde i pris og vinde markedsandele.
- Varmepumper bliver lidt mere effektive og lidt billigere med voksende udbredelse/kendskab
- Gamechanger: Nye lagringsteknologier og ikke mindst ændrede rammevilkår.

TEKNOLOGISK
INSTITUT

Tak for jeres opmærksomhed!

www.teknologisk.dk